

A RENDŐRI HIVATÁS ETIKAI KÓDEXE

1. Bevezetés – Az etikai kódex

E kódex olyan etikai alapszabályokat tartalmaz, amelyek igazodnak a rendőr különleges közszolgálati hivatásának alapkövetelményeihez, és annak kötelező jogi előírásaival együtt, egymást erősítve érvényesülhetnek. Célja, hogy erkölcsi iránymutatásul szolgáljon, mind a szolgálatban, mind a szolgálaton kívül tanúsítandó magatartások tekintetében, morális alapot biztosítson a felmerülő szakmai döntésekhez, egyben megfelelő védelmet nyújtson mindazok számára, akik normakövető módon járnak el, továbbá zsinórmértékül szolgáljon a kifogásolható, a hivatáshoz nem méltó magatartások felismeréséhez.

Kommentár

Az etikai kódex erkölcsi normákat tartalmaz. Minden társadalomban, csoportban, a különböző hivatások gyakorlóinak körében előbb-utóbb felvetődik annak igénye, hogy a gyakran ismétlődő szituációkban a közösség tagjai lényegét tekintve egyformán, hasonló módon cselekedjenek. Minden hivatásnak megvan a saját etikája, amely vagy írott vagy íratlan formában érvényesül. Valamennyi csoport vagy hivatás etikájának közös vonása az a követelmény, hogy saját hivatása területén mindenki a lehető legmagasabb színvonalon teljesítsen. Különösen igaz ez az állítás akkor, ha a szabályozni kívánt tevékenység más embereket is érint, ezért elengedhetetlen az etikai kódex bevezetése a Rendőrségnél.

Az etikai kódex alapvetően nem a Rendőrséggel, mint szervezettel szemben fogalmaz meg normákat, ellentétben például az Európai Rendőretikai Kódex megoldásával. A kódex főként a rendőrt helyezi a középpontba, az ő tevékenységével kapcsolatban állít erkölcsi normákat.

A Rendőrség feladatait, működésének törvényes feltételeit, a szervezet mozgásterét kétharmados törvények határozzák meg. A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 40/A § (2) bekezdése értelmében a Rendőrség alapvető feladata a közbiztonság és a közrend védelme. Az Alkotmány 2008. január 1-jétől hatályos módosítása a határőrség integrációjára tekintettel az államhatár védelmét is a Rendőrség alkotmányos feladatai közé emelte. A Rendőrség alapvető feladatát a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 1. §-a fogalmazza meg. Az etikai kódex tehát az Alkotmány és a Rendőrségi törvény által deklaráltakkal összhangban fogalmazza meg a rendőrrel és ezen keresztül a Rendőrséggel kapcsolatos követelményeket.

2. A köz szolgálatáról és a testülethez tartozásról

A rendőr szolgálatát a törvényekben kifejeződő társadalmi akaratnak megfelelően, a köz érdekében, a társadalom által biztosított lehetőségek között látja el. Önként vállalt

hivatásával szemben különleges társadalmi elvárások érvényesülnek, melyekre szolgálati viszonyának fennállása alatt mindvégig figyelemmel kell lennie. Hivatását az előírások és a vezetők utasításainak betartásával, az esküjében foglaltak szerint gyakorolja, tudása legjavát nyújtja. Cselekedeteivel erősíti a testület belső egységét és a szervezet jó hírnevét.

Kommentár

A kódex deklarálja, hogy a rendőr szolgálatát a törvényekben kifejeződő társadalmi akaratnak megfelelően látja el. Az etikai kódex ezen előírása két követelményt fogalmaz meg. Egyrészt azt, hogy egy demokratikus jogállamban a Rendőrség alapvető feladatait csak törvényekben lehet meghatározni, és a rendőr is csak a törvényeknek megfelelően járhat el. Másrészt elengedhetetlen követelmény, hogy a Rendőrségre vonatkozó normák társadalmi konszenzuson alapuljanak. Azt sem lehet ugyanakkor szem elől téveszteni, hogy a szervezet egy adott társadalmi-gazdasági környezetben tevékenykedik, így a társadalomban érvényesülő normák visszahatnak rá, nem tud azoktól teljesen elvonatkoztatni. A társadalom értékítélete – áttételesen, a politikai érdekérvényesítésen, a törvényalkotói áttételeken keresztül – abban is érvényesül, hogy milyen elismertségi keretek közé helyezi a szervezetet a legfőbb jogalkotó. Másképpen fogalmazva: milyen anyagi és erkölcsi elismertségben részesíti, működési feltételeit jogszabályi és finanszírozási tekintetben mennyire tekinti fontosnak. A társadalom által biztosított feltételek legpregnansabbban és legkézzelfoghatóbban a Rendőrség jóváhagyott költségvetésében, valamint a hivatását végző állomány illetményében érhetőek tetten. Bizonyos értelemben – ki kell mondanunk – relativizálódnak az elvárások, ha a feltételek nem teszik lehetővé a magas szintű elvárásoknak való maradéktalan megfelelést.

Az etikai kódex a közszolgálatosság fontos tartalmi elemeként, annak leglényegesebb kiindulópontjaként a közérdek szolgálatát határozza meg. Az Alkotmány rendelkezései nem nyújtanak közvetlen segítséget a közérdek jogi definíciójának a megismeréséhez és így az előírt erkölcsi szabály értelmezéséhez, tekintettel arra, hogy a 8. § (3) bekezdését – amely az úgynevezett közérdekűségi okokat tartalmazta – 1990-ben hatályon kívül helyezték. Az alkotmánybírói gyakorlatban ezért fő szabály szerint az alapjogok korlátozásának indokai között sem szerepel a közérdek, bár vannak egyes döntések, ahol felbukkan, részletes kifejtést nem nyer.

A büntetőjogban a közérdek fogalma a jogos védelem és a végszükség, valamint a valóság bizonyítása meghatározásánál merül fel. A büntető törvénykönyvhöz fűzött kommentár a valóság bizonyítása kapcsán a következőképpen határozza meg a közérdek fogalmát: minden, ami az államot, a társadalmat, azok intézményeit, valamint meghatározott csoportjait érinti. A Polgári Törvénykönyv több helyen hivatkozik a közérdekre, például a joggal való visszaélés esetén a bíróság lehetőségei, az adatok közérdekűsége, képmás közzétételének személyiségi joggal való összefüggése vagy a kisajátítás kapcsán.

A rendőr akkor jár el helyesen, ha elsődlegesen a törvények, jogszabályok, utasítások alapján a társadalom érdekében tevékenykedik. A rendőrnek a Rendőrséghez, mint testülethez lojálisnak kell lennie. Az esetleges erkölcsi dilemma ott van, amikor a testület közvetlen érdekei ütköznek a társadalom érdekeivel. Ennek feloldására egyértelmű útmutatást ad a közjó elsődlegessége, a társadalom, a köz szolgálatának a követelménye.

Az etikai kódex deklarálja, hogy a rendőr önként vállalt hivatásával szemben különleges társadalmi követelmények érvényesülnek. Mivel azonban a rendőri tevékenység

nem ipari, termelői tevékenység, hanem embereket érintő, az állampolgárok alapvető jogait és kötelezettségeit befolyásoló hatósági tevékenység, ezért indokolt erkölcsi normaként is előírni.

A rendőr cselekedeteivel erősíti a szervezet belső egységét és a szervezet jó hírnevét. Az etikai kódex a szervezet optimális működésének egyik előfeltételét a belső egység megteremtésében látja. A szervezetszociológiai szempontból is lényeges követelményt erkölcsi előírásként azért kellett megfogalmazni, hogy az egyes szakmai területek, szervezetek és személyek között kialakuló versengés közben senki ne veszítse szem elől, hogy melyek a Rendőrség alapfeladatai. Az egyes szervezeti egységek közötti túlzott és elvtelen versengés, rivalizálás, az elkülönült szervezeti érdekek túlhangsúlyozása az alapvető feladatok ellátását veszélyeztetik, ezért az ilyen magatartás ellen fel kell lépni.

Az előírás nem „önmagáért való” célként jeleníti meg a belső egységet, hanem az egyes szakmai területek közötti hierarchikus kapcsolatot is kijelöli. Abból indul ki, hogy a Rendőrség alapfeladata a bűnüldözés és a közrend fenntartása, így a szervezet belső egységének, belső rendjének a megteremtése is ezeknek a megvalósítását hivatott szolgálni.

A Rendőrség jó hírnevének védelme azért került önálló erkölcsi szabályként a kódexbe, mert az állampolgárokkal való együttműködésnek, a testület hatékony működéséhez szükséges közbizalom megteremtésének és megtartásának elengedhetetlen feltétele a jó hírnév.

3. A tisztességről

A rendőr becsületes, fegyelmezett, kötelességtudó, visszautasít minden olyan tartalmú nyílt vagy burkolt kérést, amely az előírásoktól való eltérésre irányul. Elutasítja a korrupciót, annak valamennyi formája ellen fellép. Elutasít minden olyan ajándékot, előnyt vagy szívességet, ami alkalmas lehet elfogulatlanságának kétségbevonására. Rendőri mivoltát, a tudomására jutott információkat jogtalan előny szerzésére, hátrány okozására nem használja, annak még a látszatát is elkerüli.

Kommentár

A becsületesség, fegyelmezettség, kötelességtudás olyan alapvető erkölcsi tulajdonság, amely nemcsak a rendőrtől, hanem minden embertársunktól elvárható. A becsület az erkölcsi tudat fogalma, összefügg és rokonítható az emberi méltóság kategóriájával, de nem teljesen ugyanazt jelenti. Míg az emberi méltóság minden ember erkölcsi egyenlőségének az elvéből indul ki, a becsület fogalma differenciáltan értékeli az embereket. A becsület fogalma olyan tiszteletet ír elő az ember számára, amelyet megérdemel. Az emberi méltóság azon a tételen alapul, hogy mindenkinek egyformán joga van a tiszteletre. A becsület ezzel szemben azt követeli meg az embertől, hogy igazolja, alátámassza azt az erkölcsi elvet, amelyet ő maga saját magával szemben támaszt, vagy szűkebb közössége tőle elvár.

A becsületesség követelménye magában foglalja az igazmondás, az elvhűség, a vállalt kötelezettségekhez való hűség követelményét, a mások törvényes jogainak az elismerését és tiszteletben tartását, továbbá az ember szubjektív meggyőződését az általa képviselt ügy igazáról és az őszinteséget másokkal és önmagával szemben cselekedetei motívumait illetően.

A fegyelem az emberek magatartásának meghatározott rendje, amely biztosítja a közösségen belül a cselekedetek összehangoltságát, a megállapított jogi, erkölcsi, politikai normák kötelező elsajátítását és azokat a módozatokat, amelyek segítségével ez a rend megvalósul.

A kötelesség a mindenkire érvényes erkölcsi követelménynek az adott konkrét egyén személyes feladatává átalakítása, az illető helyzetére és arra a szituációra vonatkoztatva, amelyben ő az adott pillanatban van. Míg az erkölcsi követelmény a társadalom viszonya egyes tagjaihoz, a kötelesség az egyén viszonya a társadalomhoz. A kötelesség kategóriája szorosan összefügg a személyiség erkölcsi tevékenységére jellemző más fogalmakkal: a felelősséggel, az öntudattal és a lelkiismerettel.

A korrupció olyan társadalmi jelenség, amelynek megjelenése felmérhetetlen károkat okozhat a bűnüldözésre létrehozott rendvédelmi szervezetnél. A Rendőrség tagjának ajándékos elfogadására vonatkozó tilalmánál a kódex nem törekszik arra a teljesíthetetlen feladatra, hogy tételesen meghatározza, milyen értékű, mértékű ajándékot, előnyt, szívességet fogadhat el a rendőr. Minden olyan előny elfogadását tiltja a kódex, amely alkalmas lehet az elfogulatlan tevékenység megkérdőjelezésére.

Az életben számtalan olyan helyzet adódik, amikor bizonyos előnyök eléréséhez elegendő csupán megemlíteni, vagy sejtetni, hogy valaki rendőr, azaz erőszakos szervezet tagja. Előfordul viszont az ellenkezője is, amikor a rendőr az ügyei intézésekor, vagy az ismeretségi körében titkolja, hogy mi a foglalkozása. Például azért, mert egy esetleges rosszindulatú lakossági bejelentés akár az állásába is kerülhet, ha nem tudja megfelelően tisztázni magát egy büntető-, fegyelmi vagy méltatlansági eljárás során, vagy elfogultak vele szemben. Az etikai kódex emiatt csak és kizárólag azokat a magatartásokat tekinti elítélendőnek, amelyek nyílt vagy burkolt fenyegetést jelentenek az állampolgároknak.

Rendőrségnek olyan hatósági jogosítványai vannak – például a különböző kényszerítő eszközök alkalmazása tekintetében –, amelyek különleges és minden más szervezettől eltérő viszonyulásokat és érzelmeket váltanak ki az állampolgárokból. A rendőrnek ezért semmilyen formában nem szabad visszaélnie a közigazgatási szervezetek között elfoglalt különleges helyzetével és jogosítványaival. Az erkölcsi követelmény tehát azt jelenti, hogy rendőr mivoltát egyetlen rendőr se használja fel jogtalan előny szerzésére vagy hátrány okozására. (E követelmény megfogalmazásának akkor lehet társadalmi szinten érzékelhető hatása, ha az állami végrehajtó hatalom egésze, a központi és a helyi közigazgatás teljessége tekintetében érvényesül.)

Egy versengő társadalomban nagyon nehéz megtalálni a határvonalat a becsület és a becstelenség között. Ezért az, aki a testülethez tartozást egyéni előnyszerzésre használja fel, nagyon könnyen a bűnözők oldalán találhatja magát.

A rendőr munkája közben rengeteg olyan információhoz jut, amelyet az adat- és titokvédelmi szabályok előírásai védenek. A kódex itt kifejezetten egy speciális korrupciós magatartást tilt: az információk árusítását, adásvételét, bármilyen előnyre váltását, mások lejáratására való felhasználását. A kódex igen szigorú, már a visszaélés látszatát is kerülni kell.

4. Az erőszakról

A rendőr erőszakot kivételesen, kizárólag a törvényes cél elérése érdekében, jogszerű formában és szükséges mértékben alkalmaz, törekszik a következmények mérséklésére. Kerüli a hatalmaskodást és az önkényes erőszak minden formáját.

Kommentár

Az erőszak egyik általánosan elfogadott definíciója szerint olyan, gyakran előre eltervezett cselekményeket jelent, amelyek valamely más élőlénynek fájdalmat, sérülést, szenvedést okoznak, illetve amellyel más embereket kényszerítenek valamire fizikai erővel vagy hatalmi nyomással.

Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, ezektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Az emberi méltóság védelme jogi értelemben nem csak erkölcsi szempontból zárja ki az erőszak törvénytelen alkalmazását, tekintettel az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében megfogalmazott jogállamisági kritériumra is.

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény kivételes esetekben, törvényben leírt feltételek fennállása esetén – a VI. fejezetben rögzített, a kényszerintézkedések alkalmazására vonatkozó szabályok szerint – lehetővé teszi erőszak alkalmazását. Lehetőséget ad bizonyos pontosan körülhatárolt esetekben a büntetőjárásról szóló 1998. évi XIX. törvény VIII. fejezetében, a kényszerintézkedésekre vonatkozó rendelkezések között.

5. A hátrányos megkülönböztetés tilalmáról

A rendőr elismeri és védi az emberi méltóságot, tiszteletben tartja az emberi és a személyiségi jogokat. Elfogulatlanul jár el nemre, korra, állampolgárságra, etnikai hovatartozásra, vallási és politikai meggyőződésre, társadalmi és vagyoni helyzetre tekintet nélkül.

Kommentár

Az emberi méltóság, az emberi jogok és a személyiségi jogok rokon és egymást feltételező fogalmak. Etikai kategóriaként az emberi méltóság az embernek önmagához és a társadalomnak az emberhez való sajátos erkölcsi viszonyulását jelenti. Az emberi jogok védelme a legkülönbözőbb formájú jogi aktusokban, jogforrásokban nyert elismerést. Jó néhány nemzetközi emberi jogi dokumentumban is megjelenik (Emberi jogok egyetemes nyilatkozata, a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya, Európai emberi jogi egyezmény).

Az Alkotmányban szereplő alapvető jogok a következők: az élethez és az emberi méltósághoz való jog; a kínzás kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód tilalma; a személyes szabadsághoz való jog és annak alkotmányos garanciái; a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elve; a szabad mozgás és a tartózkodási hely megválasztásának a joga; a jó hírnévhez való jog; a magánlakás sérthetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog; a szabad véleménynyilvánítás joga és a sajtójog, valamint a közérdekű adatok megismerésének a joga; a gyülekezési és egyesülési jog; a petíciós jog; a gondolat- és vallásszabadság joga; a nők és férfiak egyenjogúsága; az anyák és a nők védelme; a gyerekek jogai; a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai; az állampolgársághoz való jog; a választójog; a diszkrimináció tilalma; a munkához való jog; a szakszervezeti szervezkedés joga; az egészséghez, valamint a szociális biztonsághoz való jog; a művelődéshez való jog; a tudományos és a művészeti élethez szabadsághoz való jog; a tanszabadság és a tanítás szabadsága. (A dőlt betűvel

kiemelt alapvető jogokat még a kihirdetett rendkívüli helyzetekben sem korlátozhatja az állam.)

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 2. § (1) bekezdése szintén deklarálja, hogy a Rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait. A jogi normákban is megjelenő követelmény erkölcsi normaként történő előírására azért van szükség, mert azt főként deklaratív jellegű megfogalmazások formájában hirdették ki, így nem tekinthető napi gyakorisággal alkalmazott és hivatkozott joganyagnak. Az etikai kódex kiemeli, hogy a rendőr elfogulatlanul jár el nemre, korra, állampolgárságra, etnikai hovatartozásra, vallási és politikai meggyőződésre, társadalmi és vagyoni helyzetre tekintet nélkül.

A nők és a férfiak egyenjogúsága tárgykörében különböző emberi jogi egyezmények is rendelkeznek, de speciális nemzetközi dokumentumokban is találhatóak rendelkezések a tárgykörben. A nők politikai jogaira vonatkozó egyezményt 1953. március 31-én New Yorkban fogadták el. A nemzetközi egyezmény III. cikkében deklarálja, hogy az aláíró államok a nőknek a férfikkal egyenlő feltételek mellett, minden megkülönböztetés nélkül azonos jogokat garantálnak a közalkalmazásra és a törvényhozásnak megfelelő köztevékenység gyakorlására. Az Alkotmány a nemzetközi egyezményekkel összhangban a 66. § (1) bekezdésében deklarálja, hogy a Magyar Köztársaság szavatolja a férfiak és a nők egyenjogúságát minden polgári és politikai, valamint gazdasági, szociális és kulturális jog tekintetében.

A korra és állampolgárságra való tekintet nélkül történő eljárás követelménye az általános, emberi méltóság védelmét megvalósító előírások része. Az etikai kódex nem faji megkülönböztetésről rendelkezik, mivel Magyarországon nem faji, hanem főként etnikai alapú konfliktusok alakulnak ki. A faji megkülönböztetés tárgykörében az egyik alapvető egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezmény, amelyet New Yorkban 1965. december 21-én fogadtak el, és az 1969. évi 8. törvényerejű rendelet hirdette ki. Az egyezmény I. részének 1. cikkében meghatározza a faji megkülönböztetés tilalmát. E szerint tilos minden olyan különbségtétel, kizárás, megszorítás vagy előnyben részesítés, amelynek alapja a faj, a szín, a leszármazás, a nemzeti vagy etnikai származás, és amelynek célja vagy eredménye politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális téren vagy a közélet bármely más terén az emberi jogok és alapvető szabadságjogok elismerésének, egyenrangú élvezetének vagy gyakorlásának megsemmisítése vagy csorbítása.

Az Alkotmány 68. §-a deklarálja, hogy a Magyar Köztársaságban élő nemzeti és etnikai kisebbségek részesei a nép hatalmának: államalkotó tényezők. A Magyar Köztársaság védelemben részesíti a nemzeti és etnikai kisebbségeket, szavatolja kollektív részvételüket a közéletben, saját kultúrájuk ápolását, anyanyelvük használatát, az anyanyelvű oktatást, a saját nyelven való névhasználat jogát.

A vallási meggyőződés szabadsága, a vallásszabadság, a lelkiismereti szabadság az alapvető személyes szabadságjogok körébe tartozó jogok. A lelkiismereti és vallásszabadságról az emberi jogokról szóló nemzetközi egyezmények – az Emberi jogok egyetemes nyilatkozata, a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya, a Gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya – rendelkeznek. A Magyar Köztársaság Alkotmánya szintén deklarálja a lelkiismereti és vallásszabadság gyakorlására vonatkozó alapvető állampolgári jogot. Az Alkotmány 60. § (1) bekezdése kimondja, hogy a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságára. A (2) bekezdés szerint ez a jog magában foglalja a vallás vagy más

lelkiismereti meggyőződés szabad megválasztását vagy elfogadását, és azt a szabadságot, hogy vallását és meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon kinyilváníthassa, vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolhassa, taníthassa. (Az alkotmánynak ez a megfogalmazása természetesen a vallástalanság jogát is magában foglalja.) Az alkotmánnyal összhangban a lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény részletesen rendelkezik. Meghatározza a jogok gyakorlásának kereteit, rögzíti azokat a törvényes garanciákat, amelyek szavatolják a szabadságjogok zavartalan gyakorlását.

A politikai meggyőződés szabad megválasztásának a joga szintén a személyes szabadságjogok körébe tartozik. Az Alkotmány 60. §-a értelmében a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a gondolat szabadságára. A politikai meggyőződésnek, a gondolat szabadságának a védelmét nemzetközi egyezmények, és az Alkotmány egyaránt deklarálja. A Magyar Köztársaság Alkotmánya azonban [2. § (3) bekezdés] a politikai meggyőződés gyakorlásának korlátjaként határozza meg a hatalom erőszakos megszerzésére vagy gyakorlására, illetve kizárólagos birtoklására való törekvés tilalmát. Az Alkotmány 3. §-ában deklarálja, hogy a Magyar Köztársaságban a pártok az alkotmány és az alkotmányos szabályok tiszteletben tartása mellett szabadon alakulhatnak, és szabadon tevékenykedhetnek. A pártalapítás jogát az egyesülési jogot garantáló 63. § (1) bekezdése magában foglalja.

Az etikai kódex elfogulatlanság követelménye nem teszi lehetővé a pozitív vagy a negatív diszkriminációt, másképp fogalmazva: a diszkrimináció minden formájának az abszolút tilalmát állítja fel. Önálló etikai értéknek tekinti az elfogulatlanságot, ebből a szempontból a szervezet tagjaival szemben szigorúbb mércét állít, mint ami az alkotmányos jogrend egészével szemben követelményként érvényesül. A jogok és kötelezettségek, az alkotmányos fékek és egyensúlyok bonyolult összhangjában, Alkotmányban rögzített rendszerben a Rendőrség csak az egyik közjogi aktor, bár kétségtelenül nagyon lényeges szereplő. Ehhez kapcsolódóan fontos rögzíteni, hogy a Rendőrség elsődlegesen nem az állampolgári jogvédelem eszköze, hanem az állampolgári kötelezettségek érvényesülésének a kikényszerítője, végső soron egy erőszakos szervezet. Ha ezt nem látjuk be, akkor szerepzavarba kerülhet a Rendőrség: a közhatalom gyakorlója és a társadalom tagjai is társadalmi problémák, feszültségek megoldását fogják tőle elvárni arra alkalmas eszközrendszer hiányában. Ezért deklarálni kell: a Rendőrség alapfeladatai közé tartozik a jogszabályok korrekt betartása és betartatása, a közbiztonság fenntartása, a bűnüldözés.

Az elfogulatlanság követelményének a kiemelése nemcsak az átalakuló társadalmunkban meglévő különböző kisebbségek érzékenységének a tiszteletére szólít fel, hanem azon emberek többségének a tiszteletére is, akik nem a rendszerváltás nyertesei, de a Magyar Köztársaság teljes jogú állampolgárai.

6. Az emberségről és a segítségnyújtásról

A rendőr a ráruházott hatalom alkalmazása során megfontolt és mértéktartó, intézkedéseit előítéletektől és indulatoktól mentesen hajtja végre, kerüli a szükségtelen konfliktusok kialakítását. Nem alkalmaz kínzást, könyörtelen, embertelen vagy megalázó bánásmódot és ezt mástól sem tűri el. Empátiával fordul embertársaihoz, védelmet és segítséget nyújt a rászorulóknak.

Kommentár

A magyar alkotmányos berendezkedés a rendszerváltozás óta eleget tesz az államhatalmi ágak alapvető követelményének, a Rendőrség a végrehajtó hatalom részeként kizárólag a törvényeknek és az azok végrehajtását szolgáló egyéb jogforrásoknak van alárendelve. Ennek az átruházott hatalomnak az alkalmazásakor a mértéktartásnak mint önálló etikai követelménynek a megfogalmazása abból a felismerésből fakad, hogy bár a jogszabályok az adott életviszonyok vonatkozásában részletes szabályokat állapítanak meg, alapvető államjogi, és etikai követelmények a jogalkalmazáskor sok esetben mégsem érvényesülnek. A mértéktartás – és az ezzel rokonítható követelmények – morális követelményként történő megfogalmazása ezért csak látszólag visszalépés a jogi normák világából az etikum világába.

A kínzás, embertelen bánásmód tilalmával kapcsolatban fontos kiemelni, hogy ez a tilalom az Alkotmány XII. fejezetében az alapvető jogok között található, lényeges tilalomként jelenik meg. Az etikai kódexben azért volt szükséges külön etikai normaként is megjeleníteni ezt a tilalmat, mert a rendőri munka közben sokszor olyan aszimmetrikus helyzetek alakulhatnak ki – például a személyes szabadságukban korlátozott állampolgárok tekintetében –, amelyek megteremthetik ennek az elítélendő magatartásnak a feltételeit. Ezek a helyzetek főként akkor alakulhatnak ki, ha valamilyen érzelmi túlfűtöttség, vagy személyes ellenszenv is kialakul az intézkedő rendőrökben. Már az ilyen helyzetek létrejöttének a lehetőségét is kerülni kell.

Fontos kiemelni, hogy a megalázó bánásmód lehetősége nemcsak a rendőr–állampolgár viszonylatban vetődik fel, hanem a szervezeten belül az alárendeltek, sőt a munkatársak egymással kapcsolatos viszonyában is. Egy szigorúan hierarchizált, a parancsot mint központi irányítási eszközt a középpontba helyező szervezetben előfordulhatnak olyan helyzetek, amikor valaki visszaél a hatalmával, erejével, beosztásával.

Az empátia az a képesség, amelynek segítségével az ember egy másik ember szempontjait felfogni és megérteni képes. Az empátia képessége nélkül senki nem számít egészséges, lelkileg teljesen kifejtett személyiségnek. Nagyon lényeges követelmény, hogy erre a képességre a Rendőrség egyre fiatalabb állománya szert tegyen, és mindennapi szolgálatteljesítése közben alkalmazza is.

7. A bajtársiasságról

A rendőr együttműködik munkatársaival, velük kulturáltan, a kölcsönös tisztelet és megbecsülés szellemében érintkezik. Önzetlen támogatást nyújt, a problémák megoldását elősegítő légkör kialakítására törekszik. Tudását, gyakorlati tapasztalatait megosztja munkatársaival. Áldozatkészen védi társai életét, testi épségét, óvja jó hírnevüket. Követi a jó példával elől járókat, elítéli az erkölcstelen magatartást tanúsítókat.

Kommentár

A bajtársiasság fogalma a rendőri testülethez tartozók, érdekek közösségén alapuló, kölcsönös segítségnyújtásban, bizalomban megnyilvánuló viszonya. A bajtársiasság egymás segítségében és támogatásában, nevelésében nyilvánul meg a munkavégzéskor, egyes krízishelyzetekben és a magánélet terén. Idetartozó fogalom a testület tagjai közötti

szolidaritás, amely az érdekek közösségén, a tevékenység egységén alapul. A bajtársiasság körébe vonható még a bizalom követelménye, amely munkatársunk cselekedeteihez és magához a munkatársunkhoz fűződő viszony, alapja a másik ember becsületességében való meggyőződés. Az egymás iránti bizalom elvesztése végső soron elvezethet a Rendőrség működőképességének elvesztéséhez is.

A bajtársiasság az együttműködési kötelezettség munkajogi kategóriáján túlmutató követelmény. A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (Hszt.) 68. § (1) bekezdésének c) pontjában jogi kötelezettségként is előírja az együttműködési kötelezettséget, annak megsértése munkajogi, fegyelmi felelősséget teremthet. A bajtársiasság fogalma ezzel szemben olyan többletkövetelményt jelenít meg, amely optimális célként megfogalmazható állapotot tart szem előtt. Ennek az optimális, elérendő állapotnak az elemei az önzetlen támogatás, a problémamegoldó légkör, a tudásnak és a gyakorlati tapasztalatnak az átadása.

Az etikai kódex előírja, hogy a rendőr áldozatkészen védje társai életét, testi épségét, és óvja jó hírnevüket. Az áldozatkészség olyan erkölcsi tulajdonság, amely magában foglalja az önfeláldozás lehetőségét is. Ennek az erkölcsi tulajdonságnak a megléte alapkövetelmény minden olyan rendőrnél, aki intézkedésre jogosult és kötelezett. A hivatásos állományú rendőrök ugyanis nem fordíthatják el a fejüket egy felvetődő veszélyhelyzet esetén.

A jó példa követése, az erkölcstelen munkatársak elítélése két síkon értelmezendő. Egyfelől az erkölcsi kódex hatályosulásának az általános megfogalmazását jelenti. A jogi kényszer, a kikényszeríthetőség nem áll rendelkezésre az erkölcsi kódex tekintetében, ezért az csak áttételesen, a mindennapok praxisában érvényesülhet. Az erkölcsi előírások érvényesülésének lehetséges eszköze az önkéntes normakövetés, a normák belső meggyőződéssé válása lehet.

A bajtársiasság azt is jelenti, hogy a jó példával elől járó munkatársak követésre, míg az erkölcstelen munkatársak elutasításra érdemesek. Egy közösség belső önszabályozó mechanizmusa jó esetben spontán módon is így alakul. A feladat tehát egyszerűen megfogalmazva a következő: ne a rossz példával elől járókat, a simliseket, a normasértőket kövessük, hanem a becsületes munkát végző rendőröket. Ennek a gondolatnak a szellemében, pedig időnként nyugodtan hangot lehet adni ilyen irányú véleményünknek, természetesen a véleménynyilvánítás jogilag megengedett keretein belül maradva.

8. A felelősségről

A rendőr szolgálati feladatai végrehajtásáért, döntéseiért jogi, erkölcsi és anyagi értelemben is felelősséggel tartozik. Döntési, cselekvési kötelezettségét mindenkor késedelem nélkül, aktívan vállalja, a felelősséget másra alaptalanul nem hárítja át. Hibás döntései következményeit lehetőségei szerint orvosolja. Tudatában van annak, hogy saját személyén keresztül az egész testület megítéléséért is felelős.

Kommentár

Az etikai kódex tudatosan nem követi a büntetőjogi vagy a polgári jogi felelősség felosztását és leírását, nem jogi típusú definíciót ad a büntetőjogi vagy a polgári jogi felelősség egyes elemeinek a felsorolásával (társadalomra veszélyesség, bűnösség, büntetni rendeltetés és büntetőjogi következmények, illetve jogellenesség, felróhatóság, kár, vagyoni

és nem vagyoni kártérítés) és kifejtésével, hanem a mindennapok nyelvén fogalmazza meg a felelősségvállalás erkölcsi követelményét.

A felelősség az egyént abból a szempontból jellemzi, hogy miképpen teljesíti a társadalom vele szemben támasztott erkölcsi követelményeit és az ön maga által felállított erkölcsi követelményeket. A felelősség kérdése etikai megközelítésből a következő konkrét kérdéseket veti fel: mennyire képes az ember teljesíteni a vele szemben támasztott követelményeket, mennyire helyesen értelmezi a követelményeket, meddig terjednek cselekvési képességeinek a határai, felel-e az ember a kívánt eredményért és azokért a következményekért, amelyeket külső körülmények befolyásolnak.

A felelősség klasszikus, általános problémája egy fegyveres, parancsuralmi szervezetben a „parancsra tettem” speciális problémájaként vetődik fel. A jelenleg hatályos tételes jogi, azaz pozitív szabályozás a teljesség igénye nélkül röviden a következőképpen foglalható össze. A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 11. § (2) bekezdése értelmében a Rendőrség belső szervezetét és működésének részletes szabályait, az utasításkiadás rendjét úgy kell kialakítani, hogy az utasítás kiadójának és végrehajtójának egyéni felelőssége mindenkor megállapítható legyen. A 12. § (1) bekezdés értelmében meg kell tagadnia a rendőrnek az utasítás végrehajtását, ha azzal bűncselekményt követne el, míg a (2) bekezdés szerint a szolgálati előljáró utasításának a teljesítését nem tagadhatja meg, de az utasítás jogszabálysértő jellegére haladéktalanul köteles az előljáró figyelmét felhívni. Ha az utasítást az előljáró fenntartja, azt az utasított kérelmére köteles írásba foglalni. Ezzel összefüggésben a Hszt. 69. § (2) bekezdése alapján a jogszabálysértő parancs, rendelkezés kiadásáért kizárólag az azt kiadó felel.

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 354. §-a a parancsmegtagadás büntetőjogi következményeit tartalmazza. Ezeknek a törvényi szintű, pozitív szabályoknak az egybevetésével jogszabálysértő utasítás esetén a felelősség vizsgálható és aggálytalanul megállapítható mind fegyelmi, mind büntetőeljárás keretei között.

9. A munka minőségéről

A rendőr jól ismeri a tevékenységét szabályozó előírásokat, munkáját lelkiismeretesen, magas színvonalon, törvényesen, szakszerűen, hatékonyan végzi. Bővíti szakmai ismereteit, fejleszti képességeit. Az elkövetett hibák elemzésével mindent megtesz azért, hogy azok ne ismétlődjenek meg.

Kommentár

A munka minőségének a megítélése, a munkához való viszonyulás a munkaerkölcs legfontosabb kérdései közé tartozik. A munkaerkölcs az ember társadalmilag hasznos tevékenységének minden területét magában foglalja. Két fő oldala van: az egyik oldal a munkához való hozzáállás, a másik oldal a munka mint közös tevékenység résztvevőinek az egymáshoz való viszonyát szabályozó normák. A kérdés megalapozásához szükséges a munkaerkölcs történeti megközelítése.

Alapvető különbségek vannak, amelyek a mesterséget megkülönböztetik a hivatástól. A jelen pontban foglalt etikai követelmények alapvetően a mesterség, a foglalkozás gyakorlóival szemben elvárható alapvető igényeket fogalmazzák meg. A foglalkozás szakmai szabályainak az ismerete, a tevékenységre vonatkozó jogszabályok és

végrehajtási utasítások elsajátítása minden szakma művelőjétől elvárható. Ezeknek a szakmai szabályoknak a megszegése egyébként fegyelmi, bizonyos esetekben büntetőjogi felelősséget is keletkeztet.

A rendőri szakma szabályainak az alapos ismerete, a szakma magas színvonalú művelése, a hivatás gyakorlásának emiatt csak az egyik feltétele. Az etikai kódexben meghatározott hivatásetikai követelmények együttesen jelölik ki a rendőri hivatás gyakorlásának a kereteit. Másképpen fogalmazva: az a rendőr, aki magas szakmai színvonalon végzi a munkáját, még nem feltétlenül hivatásként gyakorolja.

10. Az információról

A rendőr betartja a titok- és adatvédelmi rendelkezéseket, szolgálatban és a magánéletben egyaránt. Kerül minden olyan megnyilvánulást, amely a szervezetről, annak tevékenységéről, feladatairól, valamint tagjairól félreérthető, félrevezető vagy szükségtelen információk nyilvánosságra jutását teszi lehetővé.

Kommentár

A közérdekű adatok nyilvánosságának a követelménye, az információs önrendelkezési jog az Alkotmány 1989-es módosításakor került az alaptörvénybe. A Rendőrség átlátható működésének egyik garanciája a közérdekű adatokhoz való hozzáférés lehetőségének a megteremtése. Ez minden demokratikus közintézménnyel szemben érvényesülő alapvető igény. Az adatok meghatározott köre megismerésének korlátozása vagy tilalma azonban jogilag méltányolható érdeke mind az államnak, mind az egyes államhatalmi szervezeteknek.

Az adat- és titokvédelmi szabályozás, a szervezet működésekor keletkező minősített adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánosságának a követelménye értelemszerűen ellentétes tartalommal és szabályozással bír. Érvényesülésük azonban csak egymásra tekintettel valósulhat meg, egymást feltételező és kiegészítő jogfogalmak.

Az említett jogfogalmaktól elkülönül a szükségtelen információk köre, ennek definíciója semmilyen jogszabályban nem jelenik meg. Ezeknek az adatoknak a védelmét erkölcsi követelményként is előírni azért indokolt, mert a Rendőrség munkatársai – nem csak a hivatásos állomány tagjai – nagy mennyiségű érzékeny adatot kezelnek. Az etikai kódex megalkotóinak az volt a céljuk, hogy minden olyan adat, amely nem esik jogi védelem alá, és nem közérdekű, nem nyilvános, az etikai kódexben deklarált védelmet nyerjen. Elvi jelentősége van annak, hogy a Rendőrség a tagjainak nemcsak jogi, hanem erkölcsi követelményként is előírja az adatok teljes körű védelmét.

Az előírás megfogalmazásának van egy másik oka is, a különböző (szervezett) bűnözői körök utat keresnek a Rendőrséghez. Ehhez minden eszközt felhasználnak, tehát a látszólag értéktelen információ „megfelelő” csoportosítása értékes lehet számukra. Ebbe az adatkörbe az egyes rendőrök szokásai, egészségi állapota, tulajdonságai, rendszeres tevékenysége, politikai vagy közéleti irányultsága, családi körülményei egyaránt beletartoznak. Kapcsolatba kerüléshez, „spontán” ismerkedéshez, közeledéshez, de megtorláshoz, zsaroláshoz, befolyásoláshoz, esetleges beépüléshez ezek az információk nélkülözhetetlenek.

A félreérthető, félrevezető és szükségtelen információk körébe tehát mindazok az információk beletartoznak, amelyek veszélyeztethetik a testület jó hírét, és ezzel optimális

működését, negatívan befolyásolják a lakosság bizalmát, befolyásolják a rendőrök és Rendőrségi alkalmazottak biztonságát, illetve lehetővé teszik a bűnözőknek nem kívánt kapcsolat kialakítását, az adatok visszaélészerű felhasználását.

11. A megjelenésről

A rendőr megjelenésével is emeli a testület társadalmi megbecsültségét, tiszteletet és bizalmat ébreszt. Egyenruhája és polgári öltözéke tiszta, rendezett. Munkahelyén kerüli a szélsőséges, kihívó, alkalomhoz nem illő viseletet, rendben és tisztán tartja környezetét.

Kommentár

A rendőri tevékenység akkor hatékony, akkor lehet a közbizalmat megszerezni és megtartani, ha a rendőr megjelenése a lakosság körében nem visszatetszést, hanem bizalmat ébreszt. Ennek megfelelően a hivatásos állományt több norma kötelezi a ruházattal kapcsolatos előírások betartására. A megkívánt öltözködési normák előírása erkölcsi kódexben azért történt, hogy az előírások ebben a formában megerősítést nyerjenek, így nagyobb hangsúlyt kapjanak. A rendőri tevékenység elismertségéhez szükséges, hogy a rendőr a szolgálat ellátásakor, valamint a magánéletben egyaránt megbecsülésre alkalmas ruházatot viseljen. Mit jelen ez a követelmény a szinte naponta változó divat korában, az extrém viseletek térhódítása idején? A kulcsfogalom a mértéktartás, a normális középút, a mérsékelt és általánosan elfogadott, inkább visszafogott, mint kihívó öltözködés.

Az etikai kódex megalkotóinak dilemmát okozott, hogy ezek az előírások miként vonatkoztathatók azokra a rendőrökre, akiknek munkája sikeréhez, a tömegben való elvegyüléséhez, rendőri mivoltuk titokban tartásához jelentős érdekek fűződnek. Értelemszerűen a kódexben megfogalmazottak általános előírások, ha a feladat megköveteli valamely szubkultúra által követett divat viseletét, fel sem vetődhet a tiszteletreméltó viselet követelménye.

12. A vezetőkről

A vezető tiszteletben tartja beosztottjai emberi méltóságát, gondoskodik róluk, megbecsüléssel és részrehajlás nélkül irányítja őket. Személyes példamutatásával is ösztönzi munkatársait, igényli és meghallgatja véleményüket, tanácsaival és iránymutatásaival segíti a munkavégzést. Betartja és betartatja a törvényeket, magas szintű követelményeket támaszt.

Kommentár

Vannak olyan vezetői szintek, amelyek egyszerre tekinthetők vezetői és végrehajtói feladatkörnek. E munkakörök ellátóinál elsődlegesen a vezetőre vonatkozó követelményeket kell figyelembe venni. Természetesen az összes, a vezetői tevékenységre értelmezhető további előírást is figyelembe kell venni.

13. A szolgálaton kívüli magatartásról

A rendőr magánéletében is példamutató, nem sérti a közerkölcs és a jó ízlés szabályait. Lehetőségei szerint kiegyensúlyozott magánélet megteremtésére törekszik. Szabadidejében nem folytat olyan tevékenységet, amely hivatásával összeegyeztethetetlen. Úgy alakítja kapcsolatrendszerét, hogy ne kerüljön szolgálati jogosultságaival és kötelezettségeivel ellentétes függőségi helyzetbe.

Kommentár

A szolgálaton kívüli magatartásra vonatkozó előírások látszólag nagyon triviális követelményeket fogalmaznak meg, illetve másfelől nehezen megvalósítható mércét állítanak a rendőrök elé. Annak ellenére, hogy a példamutató magánélet, a közerkölcs és a jó ízlés tág és sokféleképpen értelmezhető fogalom, mégis nehezen definiálható. Általános követelményként való előírásukról már az erkölcsi normák szintjén is lemondani annak a beismerését jelentené, hogy ezek az általános erkölcsi követelmények az érvényüket veszítették.

14. A közbizalomról

A rendőrség működéséhez a közbizalom elengedhetetlenül szükséges, ezért különösen károsnak tekinthetők azok a szolgálaton kívüli cselekmények, amelyek veszélyeztetik. A közbizalom súlyos veszélyeztetésére alkalmas magatartásnak tekinthető különösen: ha a rendőr szándékos vagy súlyos következménnyel járó gondatlan bűncselekményt követ el; ha tulajdon elleni szabálysértést követ el; ha felettese felhívása ellenére olyan szerencsejátékot folytat, amely miatt súlyos anyagi függősége alakult ki; ha botrányos életvezetése vagy italozó életmódja miatt személyes tekintélyét környezetében elvesztette; ha kábítószer fogyaszt; ha bűnöző életmódot folytató személlyel nem szolgálati célú, elvtelen kapcsolatot tart fenn; ha nyilvánvalóan jogellenes szervezet rendezvényein rendszeresen megjelenik vagy annak tevékenységében részt vesz.

Kommentár

A közbizalom törvényi definícióját a hivatásos állományra vonatkozó szolgálati törvényben – a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény 56. § (6) bekezdés c) pontjában – nem találjuk. A törvényi szabályozás értelmében, a fegyveres szervek működéséhez szükséges közbizalom megsértése adott esetben méltatlansági eljárást eredményez.

A munkaügyi bíróságok ítélkezési gyakorlata törvényi szabályozás hiányában igyekezett kimunkálni egy használható közbizalom-fogalmat. A Legfelsőbb Bíróság konkrét etikai tárgyú felülvizsgálati eljárásban több lényeges megállapítást is tett (Mfv. II.10.206/2000/3.). E szerint súlyos veszélyeztetésről akkor beszélhetünk, ha a hivatásos állomány tagja bizonyítottan olyan cselekményt vagy cselekményeket követ el, illetve olyan magatartást tanúsít, amely a közbizalom fenntartását objektíve súlyosan veszélyezteti. A közbizalom – munkaügyi bíróság egyik konkrét ítéleti értelmezése szerint – azt fejezi ki, hogy az egyének személyi körülményei és tevékenységük, valamint az intézmények

működésének a szabályszerűsége iránt nincsenek kételyek. A közbizalom súlyos veszélyeztetése pedig azt jelenti, hogy a cselekménynek alkalmasnak kell lennie az érdeksérelem megvalósítására, de nem szükséges, hogy az érdeksérelem ténylegesen be is következzen.

A belügyminiszter irányítása alatt álló fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak fegyelmi szabályzatáról szóló 11/2006. (III. 14.) BM rendelet 42–47. §-a rendelkezik a méltatlansági eljárásról. A vonatkozó szabályozás szerint a Hszt. 56. § (6) bekezdése szerinti méltatlanná válást külön az erre a célra létrehozott bizottság döntése alapján, szigorúan szabályozott eljárás keretében lehet megállapítani.

Fontos kiemelni, hogy az etikai kódexben meghatározott tényállások nem abból a célból kerültek a kódexbe, hogy ezek megvalósítása esetén méltatlansági eljárások induljanak. A kódex megalkotóinak az volt a céljuk, hogy egy belső koordináció és szakmai felmérés után – figyelemmel a munkaügyi bíróságok esetgyakorlatára is, amely áttételesen a társadalom értékítéletét is hivatott tükrözni – megkísérelje azokat a magatartásokat meghatározni, amelyek feltétlenül kerülendők a rendőr szolgálaton kívüli magatartásában. Ezzel az önkéntes normakövetés feltételei ezen a téren is megteremtődtek.